

УДК 159.923:316.61

Литвиненко Ольга Дмитрівна

кандидат психологічних наук, доцент кафедри
диференціальної і спеціальної психології
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова
dr.olgalytvynenko@gmail.com
ORCID 0000-0003-2757-5261

**МІСЦЕ ФІЗИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ В ЗАГАЛЬНОМУ КОНСТРУКТІ
АДАПТАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОСОБИСТОСТІ**

У статті представлено результати емпіричного дослідження місця та ролі фізичного потенціалу в загальному конструкті адаптаційного потенціалу особистості, визначено характер взаємовідношення фізичного потенціалу та інших компонент адаптаційного потенціалу особистості (індивідуального, соціально-психологічного та емоційного).

В контексті дослідження адаптаційний потенціал розглядається як інтегральне утворення, що поєднує у складну систему латентні індивідні, психологічні та соціально-психологічні властивості і якості, які актуалізуються для створення та реалізації нових програм поведінки у змінених умовах життєдіяльності.

Ключові слова: особистість, адаптаційний потенціал, індивідний потенціал, соціально-психологічний потенціал, емоційний потенціал.

Постановка проблеми. Адаптаційний потенціал виступає провідною інтегруючою характеристикою психологічного здоров'я особистості, в якій не тільки закладена латентність адаптаційних здібностей особистості, але й представлено своєчасний вектор реалізації її активності. Адаптаційний потенціал як інтегративна особистісна властивість суб'єктивно підвищує цінність людини в очах оточуючих і у власних уявленнях про себе, робить її сильнішою, продуктивнішою і більш значимою. Дослідження особистості та її ресурсів передбачає вивчення не тільки актуальної ситуації розвитку, але і потенційних можливостей та компетенцій, на основі яких будується та регулюється діяльність, розвивається здатність швидко змінювати дії у відповідності з новими умовами; визначається міра можливостей у самоздійсненні та самореалізації тощо. Однією із важливих складових компонент адаптаційного потенціалу особистості як складної ієрархічно-паритетної системи постає фізичний потенціал, який містить психологічні аспекти ставлення суб'єкта до здоров'я та свого фізичного стану.

Мета статті. Представити результати емпіричного дослідження місця та ролі фізичного потенціалу в загальному конструкті адаптаційного потенціалу особистості.

Результати дослідження. Визначимо характер взаємовідношення фізичного потенціалу та інших компонентів адаптаційного потенціалу особистості. Дослідження проводилося за допомогою кореляційного аналізу. В якості критерію оцінки співвідношення нами використовувався коефіцієнт

ент кореляції Спірмена. Вибір саме цього коефіцієнта був продиктований наявністю показників із невідповідними нормальному розподілу значеннями, тому ми мали застосувати непараметричні методи статистичної обробки даних.

Результати дослідження взаємозв'язків між показниками фізичного потенціалу та деякими іншими структурними складовими адаптаційного потенціалу наведені у таблиці 1.

Таблиця 1

Взаємовплив показників фізичного потенціалу та інших структурних складових адаптаційного потенціалу особистості

Показники		Індиві- дний по- тенціал	Соціально- психологіч- ний потенціал	Емоцій- ний по- тенціал
Інтегральна важливість цінностей	ρ	0,242	0,433	0,319
	p	0,006	0,001	0,001
Інструментальне підґрунтя досягнень	ρ	0,048	0,340	0,166
	p	0,588	0,001	0,061
Особистісне визначення здоров'я	ρ	-0,104	0,227	0,133
	p	0,241	0,060	0,133
Ступінь впливу інформаційних потоків на уявлення про здоров'я	ρ	0,009	0,260	0,153
	p	0,916	0,003	0,086
Ступінь впливу зовнішніх факторів на стан здоров'я	ρ	0,061	0,176	0,098
	p	0,492	0,047	0,272
Здатність сприйняття фізичного благополуччя	ρ	0,175	0,328	0,183
	p	0,048	0,001	0,038
Здатність сприйняття фізичного неблагополуччя	ρ	-0,229	-0,066	-0,065
	p	0,009	0,459	0,464
Регулярність підтримки фізичного здоров'я	ρ	0,082	0,105	0,067
	p	0,358	0,238	0,450
Ступінь усвідомлення факторів, що заважають здоровому способу життя	ρ	-0,221	-0,040	-0,093
	p	0,012	0,652	0,298
Ступінь реагування на фізичне нездужання	ρ	-0,248	0,021	0,025
	p	0,005	0,817	0,776
Рівень психологічного здоров'я	ρ	-0,412	-0,245	-0,243
	p	0,001	0,005	0,006
Здоров'я	ρ	0,267	0,214	0,202
	p	0,002	0,015	0,022

Примітка: напівжирним шрифтом виділені статистично значущі розбіжності ($p \leq 0,05$).

За взаємозалежністю індивідуального потенціалу були визначені статистично значущі зв'язки за показниками «Інтегральна важливість цінностей», «Здатність сприйняття фізичного благополуччя», «Здатність сприйняття фізичного неблагополуччя», «Ступінь усвідомлення факторів, що заважають здоровому способу життя», «Ступінь реагування на фізичне нездужання», «Рівень психологічного здоров'я» та «Здоров'я».

За взаємовпливом показників «Інтегральна важливість цінностей» та «Індивідуальний потенціал» був виявлений додатний зв'язок середньої інтен-

сивності впливу ($\rho=0,242$, $p=0,006$). Усвідомлення досліджуваними важливості загальнолюдських цінностей невною мірою допомагали у розвитку індивідуального потенціалу.

Здатність сприйняття фізичного благополуччя та неблагополуччя виявляла сукупність відтінків відчуття фізичного та звичайно психологічного здоров'я. Причому здатність до відчуття позитивного настрою виявляла слабкий додатній взаємовплив на індивідуальний потенціал досліджуваних ($\rho=0,175$, $p=0,048$), проте сприйняття негативного фізичного настрою мало більш виражений від'ємний взаємовплив ($\rho=-0,229$, $p=0,009$). Тобто відчуття позитивного настрою обумовлювало незначне посилення позицій фізичного потенціалу досліджуваних, а відчуття негативного настрою суттєво знижувало можливості цього потенціалу.

З іншого боку, сформованість емоційної сфери, наявність внутрішньої гармонії та впевненості визначали вплив на відчуття фізичного благополуччя чи неблагополуччя. Індивідуальні риси визначали спрямованість особистості на готовність до відчуття певного настрою. Сформованість внутрішніх умов на відчуття позитивного ставлення до життя додатньо впливала на здатність відчуття фізичного благополуччя та мала зворотній вплив на відчуття фізичного неблагополуччя у респондентів.

Усвідомлення факторів, що заважають здоровому способу життя, мало від'ємний взаємозв'язок із індивідуальним потенціалом особистості ($\rho=-0,221$, $p=0,012$). Також від'ємний характер взаємозв'язку був виявлений між показниками «Індивідуальний потенціал» та «Ступінь реагування на фізичне нездужання» ($\rho=-0,248$, $p=0,005$). Така залежність визначає з боку розвитку індивідуального потенціалу певне зменшення уваги до власного здоров'я. Наступна від'ємна взаємозалежність виявлена між показниками «Індивідуальний потенціал» та «Рівень психологічного здоров'я» ($\rho=-0,421$, $p=0,001$). Визначений сильний вплив відображає зменшення можливостей реалізації власних здібностей за відсутністю внутрішнього балансу. Також за результатами нашого пілотажного дослідження буде вірним той факт, що і надмірне прагнення у намаганні швидкого здобуття професійного визнання буде супроводжуватися певними ознаками втрати психічної стабільності особистості. Натомість загальний рівень задоволеності здоров'ям додатньо корелює із розвитком та вдосконаленням власних здібностей ($\rho=0,267$, $p=0,002$).

За допомогою кореляційного аналізу виявлені статистично значущі залежності за взаємовпливом показників «Соціально-психологічний потенціал» та «Інтегральна важливість цінностей», «Інструментальне підґрунтя досягнень», «Особистісне визначення здоров'я», «Ступінь впливу інформаційних потоків на уявлення про здоров'я», «Ступінь впливу зовнішніх факторів на стан здоров'я», «Здатність сприйняття фізичного благополуччя» тощо.

У показниках «Соціально-психологічний потенціал» та «Інтегральна важливість цінностей» виявлений сильний додатній зв'язок ($\rho=0,433$, $p=0,001$). Характер стосунків із близькими та відчуття родинної підтримки у якості соціального підґрунтя адаптаційного потенціалу особистості

обумовлюють прийняття та наслідування досліджуваними загальнолюдських цінностей. Також усвідомлення власних цінностей сприяє легкості соціалізації та адаптації.

Такий самий сильний характер зв'язку спостерігається в парі із показником «Інструментальне підґрунтя досягнень» ($\rho=0,340$, $p=0,001$). Розглядаючи успіх діяльності у якості однієї зі складових фізичного потенціалу особистості, не можна не приділяти уваги початковим умовам впровадження її самостійної діяльності. Так, зі зростання можливостей сприятливого старту кар'єри у суб'єкта зростає відчуття впевненості та неминучості майбутнього успіху. В свою чергу, спрямованість на досягнення професійного успіху та переконаність у власних силах відбудовує добре підґрунтя для перших кроків на тлі самостійного існування, що сприяє в цілому зміцненню відчуття власного здоров'я та фізичного образу.

Встановлено прямий та середній за силою впливу взаємний зв'язок показників «Ступінь впливу інформаційних потоків на уявлення про здоров'я» та «Соціально-психологічний потенціал» ($\rho=0,260$, $p=0,003$).

Загальні соціальні настанови у вигляді соціально-психологічного потенціалу збільшують можливості сприйняття зовнішньої інформації та подальший її вплив безпосередньо на власний стан фізичного потенціалу особистості. В зворотній ланці зв'язку якісна та своєчасно отримана інформація формує додаткові сприятливі умови розвитку процесів соціалізації.

В такий самий спосіб, але із меншою силою впливу, веде себе показник «Ступінь впливу зовнішніх факторів на стан здоров'я» ($\rho=0,176$, $p=0,047$). Від соціальної успішності досліджуваних певною мірою залежать оточуючі умови життєвого шляху, зокрема досягнення успіху та фінансової незалежності дозволяють самостійно обирати власні умови життя. В такий самий спосіб сприятливе оточення формує певні, але невеликі, позитивні зміни у розвитку соціально-психологічного потенціалу.

Показник «Соціально-психологічний потенціал» виявляє сильний прямий вплив на показник «Здатність сприйняття фізичного благополуччя» ($\rho=0,328$, $p=0,001$). Оптимістичний настрій досліджуваних, спрямованість до балансу внутрішніх сил та активна життєва позиція формують підґрунтя для розвиненого відчуття благополуччя, зокрема у контексті фізичного потенціалу. За показниками «Соціально-психологічного потенціалу» та показників «Рівень психологічного здоров'я» ($\rho=-0,245$, $p=0,005$), «Здоров'я» ($\rho=0,214$, $p=0,015$) виявлений відповідно не виражений від'ємний та додатний характер зв'язків. Така картина зображає певний незначний негативний вплив складових соціально-психологічного потенціалу на рівень психологічного здоров'я особистості. Процес адаптації особистості у референтній групі припускає певні виклики з боку оточення, що неодмінно буде відображатися на власному психологічному здоров'ї. Зміни, що відбуваються, зазвичай пов'язані з тимчасовою втратою внутрішнього балансу. Однак саме складові соціально-психологічного потенціалу, зокрема підтримка близьких, оптимістичність, активна життєва позиція, соціальна креативність обумовлюють мінливий характер психічної стабільності.

Загальна задоволеність власним здоров'ям, навпаки, демонструє зворотню дію. Можливості соціалізації та успішної адаптації відображають збільшення рівня задоволення власним життям.

Дослідження взаємозв'язків за останньою складовою адаптаційного потенціалу особистості — «Емоційний потенціал» виявило статистично значущі кореляційні зв'язки за показниками «Інтегральна важливість цінностей», «Здатність сприйняття фізичного благополуччя», «Рівень психологічного здоров'я» та «Здоров'я».

Виявлена взаємозалежність показників «Емоційний потенціал» та «Інтегральна важливість цінностей» мала прямий виражений характер ($\rho=0,319$, $p=0,001$). Така картина викриває характер зростання емоційного потенціалу за наявності у досліджуваних чітко визначених та добре усвідомлюваних цінностей. В свою чергу, врівноважені емоційні прояви та здобуття певних навичок контролю сприяють розумінню загальнолюдських цінностей та розбудові власної ієрархічної системи.

В наступній парі показників «Здатність сприйняття фізичного благополуччя» та «Емоційний потенціал» спостерігається слабкий додатний характер взаємного зв'язку ($\rho=0,183$, $p=0,038$). Дана взаємозалежність викриває незначний вплив розвитку здатності до контролю над емоційними проявами на здатність до відчуття фізичного благополуччя. Тобто відбувається невелике, але помітне розширення палітри відчуттів відносно власного фізичного потенціалу.

Між показниками «Емоційний потенціал» та «Рівень психологічного здоров'я» спостерігався від'ємний взаємозв'язок ($\rho=-0,243$, $p=0,006$). Зрозуміло, що втрата досліджуваними ознак психічної рівноваги негативно впливає на можливості збереження позитивного настрою та контролю емоційної поведінки. Щодо впливу потенціалу на психічне здоров'я визначалася певна втрата внутрішньої гармонії при збільшенні тиску негативних емоцій та частковій втраті контролю над ними. Натомість взаємовплив «Емоційного потенціалу» мав додатний слабо виражений характер залежності із показником «Здоров'я» ($\rho=0,202$, $p=0,002$). Тобто навіть при низькій здатності до регулювання власного емоційного світу та втраті контролю над ним досліджувані визначали в цілому позитивний окрас оцінки задоволеності власним здоров'ям.

Розглянуті взаємовідносини між детермінантами фізичного потенціалу та іншими структурними складовими адаптаційного потенціалу особистості обширно зобразили характер зв'язків та впливів.

Нагадаємо, що за визначенням складових фізичного потенціалу нами були виявлені наступні групи показників, а саме «Рівень усвідомлення», «Рівень відчуття» та «Суб'єктивна оцінка здоров'я».

За допомогою кореляційного аналізу встановлено характер зв'язків між структурними компонентами фізичного потенціалу та іншими складовими адаптаційного потенціалу особистості. Результати наведені у таблиці 2.

За показником «Індивідний потенціал» був виявлений від'ємний статистично значущий взаємовплив на показник «Суб'єктивна оцінка здоров'я» ($\rho=-0,409$, $p=0,001$).

Таблиця 2

Взаємозв'язок структурних складових фізичного потенціалу та інших структурних складових адаптаційного потенціалу особистості

Показники		Індивідуальний потенціал	Соціально-психологічний потенціал	Емоційний потенціал
Рівень усвідомлення	ρ	0,070	0,349	0,184
	p	0,434	0,001	0,038
Рівень відчуття	ρ	-0,087	0,068	0,037
	p	0,327	0,444	0,674
Суб'єктивна оцінка здоров'я	ρ	-0,409	-0,344	-0,292
	p	0,001	0,001	0,001

Примітка: напівжирним шрифтом виділені статично значущі розбіжності ($p \leq 0,05$).

У досліджуваних зі збільшенням індивідуального потенціалу відбувалося зниження суб'єктивної оцінки власного здоров'я. Тобто розвинення активної життєвої позиції, спрямування внутрішніх та зовнішніх резервів на досягнення результатів, надмірна емоційна напруга неодмінно впливали на стан здоров'я.

Між показником «Соціально-психологічний потенціал» та показниками «Рівень усвідомлення» та «Суб'єктивна оцінка здоров'я» були виявлені сильні статистично значущі кореляційні зв'язки ($\rho=0,349$, $p=0,001$ та $\rho=-0,344$, $p=0,001$ відповідно).

Додатний характер зв'язку соціально-психологічного потенціалу із показником «Рівень усвідомлення» відображав вплив важливості відношень із близькими, усвідомлення соціальної підтримки та наявності здібностей до творчого, вільного мислення на формування цінності здоров'я та підґрунтя майбутніх досягнень. За зворотнього напрямку впливу можна говорити про важливість усвідомлення власних прагнень та зовнішньої інформації на збільшення соціально-психологічного потенціалу особистості.

Із показником «Суб'єктивна оцінка здоров'я» був виявлений від'ємний взаємовплив. Для відчуття психічної гармонії та задоволеності власним здоров'ям було характерно зменшення активної діяльності щодо соціалізації.

В свою чергу, розширення можливостей соціального успіху, підтримка з боку близьких та творчий підхід до професійної діяльності визначали виражене зменшення рівня задоволеності власним здоров'ям та втрату психічної гармонії. Саме втрата психічної стабільності була визначена зростанням внутрішньої напруги та навантаженням у зв'язку зі збільшенням темпу та розвитку соціального успіху.

За взаємозалежністю із «Емоційним потенціалом» виявлені статистично значущі впливи на показники «Рівень усвідомлення» та «Суб'єктивна оцінка здоров'я».

Слабий додатний взаємовплив емоційного потенціалу та «Рівня усвідомлення» ($\rho=0,184$, $p=0,038$) з'ясовує пряму залежність важливості психічної рівноваги та емоційного контролю із усвідомленням власних цінностей, прагнень та якісним сприйняттям зовнішніх факторів впливу на

здоров'я. Також уявлення особистості про власну систему цінностей, наявність певних стартових умов для успішного початку самостійної діяльності обумовлює розвиток здатності емоційного контролю та спрямованість на позитивний настрій.

Середній за силою впливу та від'ємний за напрямом дії взаємозв'язок показників «Емоційний потенціал» та «Суб'єктивна оцінка здоров'я» ($\rho = -0,292$, $p = 0,001$) визначав негативний характер впливу здатності втримання емоційної рівноваги на загальний рівень оцінки власного здоров'я. Досліджувані також визначали, що із розвитком спроможності контролю за емоційними проявами зменшується задоволеність власним фізичним та психічним здоров'ям, що пояснюється фактом надмірної уваги до вільного прояву емоцій та як наслідок втрата смаку до життя, зокрема відчуття незадоволеності фізичним станом.

Висновки. Таким чином, фізичний потенціал особистості, у якому закладена важлива інформація про особливості психологічного здоров'я особистості, щільно та неоднозначно пов'язаний із такими важливими складовими адаптаційного потенціалу особистості, як індивідний, соціально-психологічний та емоційний потенціали.

Сформованість емоційного потенціалу, наявність внутрішньої гармонії та впевненості визначали вплив на здатність відчуття фізичного благополуччя чи неблагополуччя. Індивідні риси визначали спрямованість особистості на готовність до відчуття певного настрою. Отримано факт, що надмірне прагнення та намагання швидкого здобуття професійного визнання та соціального статусу буде супроводжуватися певними ознаками втрати психічної стабільності особистості. Натомість вдосконаленням стійкості емоційної сфери та чесності в уявленні про самого себе зможуть виправити ситуацію. Характер стосунків із близькими та відчуття родинної підтримки у якості соціального підґрунтя адаптаційного потенціалу обумовлюють прийняття та наслідування загальнолюдських цінностей. В свою чергу, усвідомлення власних цінностей сприяє легкості соціалізації та адаптації студентів. Загальні соціальні настанови у вигляді соціально-психологічного потенціалу збільшують можливості сприйняття зовнішньої інформації та подальший її вплив безпосередньо на фізичний потенціал особистості. Оптимістичний настрій, спрямованість до балансу внутрішніх сил та активна життєва позиція формують підґрунтя для розвитку відчуття благополуччя, зокрема у розумінні власного фізичного потенціалу.

Процес адаптації у референтній групі припускає певні виклики з боку оточення, що неодмінно буде відображатися на власному психологічному здоров'ї особистості. Можливості соціалізації та успішної адаптації відображають збільшення рівня задоволення власним життям. З боку впливу потенціалу на психічне здоров'я визначалася певна втрата внутрішньої гармонії при збільшенні тиску негативних емоцій та частковій втраті контролю над ними. Врівноважені емоційні прояви та здобуття певних навичок контролю сприяють розумінню загальнолюдських цінностей та розбудові власної ієрархії цінностей. Навіть при низькій здатності до регулювання власного емоційного світу та втраті контролю над ним досліджу-

вані визначали в цілому позитивний окрас оцінки задоволеності власним фізичним потенціалом.

Активна життєва позиція, спрямування внутрішніх та зовнішніх резервів на досягнення результатів, надмірна емоційна напруга неодмінно впливають на стан фізичного потенціалу особистості. Визначено вплив важливості відносин із близькими, усвідомлення соціальної підтримки та наявності здібностей до творчого, вільного мислення на формування фізичного потенціалу та підґрунтя майбутніх досягнень.

Список використаних джерел і літератури

1. Балл Г. А. Понятие адаптации и его значение для психологи личности / Г. А. Балл // Вопросы психологии. — 1989. — № 1. — С. 92–100.
2. Богомолов А. М. Личностный адаптационный потенциал в контексте системного анализа /А. М. Богомолов//Психологическая наука и образование. — 2008. — № 1. — С. 67–73.
3. Власенко Ю. О. Психологічні особливості індивідуальних інноваційних стратегій // Збірник наукових праць ІПУ ім. М. П. Драгоманова. — Київ. — 2001. — № 14. — С. 16–20.
4. Литвиненко О. Д. Адаптаційний потенціал особистості як її інтегративна характеристика [Lytvynenko O. D. The adaptation potential of the personality as its integrative characteristics] / О. Д. Литвиненко // Science and practice: Collection of scientific articles. — Thorpe Bowker. Melbourne, Australia, 2016. — P. 267–270.
5. Пезешкиан П. Психосоматика и позитивная психотерапия /П. Пезешкиан. — М.: Медицина, 1996. — 464 с.

REFERENCES

1. Ball G. A. Poniatie adaptacii i ego znachenie dlia psihologii lichnosti [The concept of adaptation and its importance for psychologists of personality], 2008. — p.92–100.
2. Bogomolov A. M. Lichnostnyi adaptacionnyi potential v kontekste sistemnogo analiza [Personal adaptational potential in the context of system analysis], 2008. — p.67–73.
3. Vlasenko Y. O. Psihologichni osoblyvosti indyvidualnyh innovacinyh strategii [Psychological characteristics of the individual innovation strategies], 2001. — p.16–20.
4. Lytvynenko O. D. (2016) Adaptatsiynny potentsial osobystosti yak iyi intehratyvna kharakterystyka [The adaptation potential of the personality as its integrative characteristics]. Science and practice: Collection of scientific articles, pp. 267–270.[in Ukrainian].
5. .Pezeshkian, N. (1996). *Psihosomatika i pozitivnaia Psihoterapia* [Psychosomatics and positive psychotherapy] М.: Nauka [in Russian]. — 464 ppp.

Литвиненко Ольга Дмитриевна

кандидат психологических наук, доцент кафедры
дифференциальной и специальной психологии
Одесского национального университета имени И. И. Мечникова

МЕСТО ФИЗИЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА В ОБЩЕМ КОНСТРУКТЕ АДАПТАЦИОННОГО ПОТЕНЦИАЛА ЛИЧНОСТИ

Резюме

В статье представлены результаты эмпирического исследования места и роли физического потенциала в общем конструкте адаптационного потенциала личности, определен характер взаимоотношения физического потенциала и других ком-

понентов адаптационного потенціала личности (індивідуального, соціально-психологічного і емоціонального).

В контексті дослідження адаптационний потенціал розглядається як інтегральне утворення, об'єднуюче в складну систему латентні індивідуальні, психологічні і соціально-психологічні властивості і якості, які актуалізуються для створення і реалізації нових програм поведінки личности в змінених умовах життєдіяльності.

Ключевые слова: личность, адаптационный потенциал, индивидуальный потенциал, социально-психологический потенциал, эмоциональный потенциал.

Lytvynenko O. D.

Ph.D in Psychology

Associate Professor of differential psychology and special
at Odessa National University named after ІІ Mechnikov

PHYSICAL POTENTIAL IN THE GENERAL CONSTRUCT OF ADAPTATION POTENTIAL OF PERSONALITY

Abstract

Adaptive potential is the fundamental integrating feature of the psychological health of the individual, in which not only laid the latency of the adaptation abilities of the individual, but also presents a timely vector the implementation of its activity. Adaptive potential as an integrative personal property subjectively increases the value of a person in the eyes of others and in their own views about yourself, making it stronger, more productive and more meaningful. One of the important components of the adaptation potential of the personality as a complex hierarchically-parity system occurs physical potential, which contains the psychological aspects of the relationship of the subject to the health and physical condition.

The physical potential of the individual, which carries important information about the features of psychological health of a person is tightly and ambiguously linked with such important components of the adaptation potential of the personality as the individuation, socio-psychological and emotional capacities. The formation of emotional potential, the presence of inner harmony and confidence determined the impact on the ability of the sensation of physical well-being or distress. The nature of relationships and a sense of family support as a social basis of adaptive capacity that determine the adoption and adherence to universal values.

Key words: personality, adaptive potential, individ potential, socio-psychological potential, emotional potential.

Стаття надійшла до редакції 13.02.2017